

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

י"ט כסלו, ה'תשל"ד

חלק ב – יוצא-לאור לש"פ וישלח, י"ט כסלו, ה'תשפ"א

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

ה' תהא שנת פלאות אראנו

שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

פתח דבר

לקראת ש"פ וישלח, חג הגאולה י"ט כסלו הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק שני מהתוועדות י"ט כסלו ה'תשל"ד, הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון, י"ל לש"פ ויצא, חלק שלישי י"ל אי"ה לש"פ וישב).

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

יום הבהיר י"ד כסלו, ה'תשפ"א (ה' תהא שנת פלאות אראנו),
שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע,
ברוקלין, נ.י.

©

Published and Copyright 2020 by

LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5781 • 2020

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה זוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

ט. אע"פ שרבינו הזקן השאיר פתק שבו כתב "שרים רדפוני חנם ומדברך פחד לבי" — הרי ידוע שצוה שיעשו כמה ענינים של פעולות בדרך הטבע, כמסופר בדברי ימי המאסר והגאולה⁴².

וענין זה הוא ע"פ הוראת התורה ש"אין סומכין על הנס"⁴³, אלא האדם צריך לעשות כל התלוי בו בדרך הטבע, ואח"כ ישלים הקב"ה כל הדרוש באופן שלמעלה מדרך הטבע.

אלא שעשיית הפעולות שבדרך הטבע היא — לא מתוך אימה ויראה, נפילת רוח ויאוש ח"ו, שהרי הוא יודע שהקב"ה משגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית, ויודע ש"כל אשר חפץ הוי' עשה"⁴⁴, ויודע ש"לב מלכים ושרים ביד ה'"⁴⁵, כיון שהקב"ה הוא מלך מלכי המלכים, ולכן, אין סיבה לפחד (ועאכו"כ ענינים שלמטה מיוחד) מפני השרים; אלא כיון שרצונו של הקב"ה (כפי שהורה בתורתו) שהוא יעשה כל התלוי בו בדרך הטבע, לכן עושה פעולות אלו, בגלל שצריך לקיים הוראת התורה שיש לפעול בדרך הטבע.

וכאמור לעיל, כיון שסיפור זה הגיע אלינו, הרי זה גם הוראה כיצד צריכים להתנהג עד בימינו אלו — שצריך אמנם לפעול בדרך הטבע, אבל אין לעשות זאת מתוך פחד (ועאכו"כ לא מתוך יאוש); הפחד היחיד הוא — "מדברך פחד לבי" — אם העשי' שלו היא באופן המתאים עם "דברך", הוראת הקב"ה בתורתו אפילו בנוגע לעשי' בדרך הטבע.

י. והענין בזה:

העשי' בדרך הטבע אינה אלא לבוש וכיסוי על הענין שלמעלה מדרך הטבע — הנהגת העולם ע"י הקב"ה, כי, הקב"ה אינו רוצה שתהי' הנהגה נסית בכל יום ויום [שהרי נס הוא דבר שאינו ע"ד הרגיל, שזהו הפירוש ד"נס" — כמו "נס על ההרים"⁴⁶, למעלה מהמאורעות של חולין כו'], אלא שתהי' הנהגה טבעית, ולכן יש "לכסות" את פעולת הקב"ה ע"י ה"לבוש" של עשי' בדרך הטבע.

וכמו בנוגע לפרנסה, כמ"ש⁴⁷ "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה", והיינו, שאע"פ שהעיקר היא ברכת ה', וכמ"ש⁴⁸ "ברכת ה' היא תעשיר",

42) ראה בית רבי ח"א פט"ו בהערה. וראה לקו"ש ח"ג ע' 285 הערה 1. וש"נ. וראה גם ספר התולדות אדה"ז (הוצאת תשמ"ו) ח"ג פכ"ו. להצ"צ מצות נר חנוכה פ"ב (דרמ"צ עג, א).

43) ראה פסחים סד, ב. ובכ"מ.

44) תהלים קלה, ו. פ' ראה טו, יח.

45) לשון הרגיל — ע"פ משלי כא, א. (48) משלי יו"ד, כב.

מ"מ, רצונו של הקב"ה שתהי' גם עשי' מצדו של האדם, מלאכה גשמית, שהיא ה"לבוש" לברכתו של הקב"ה שתומשך "בכל אשר תעשה".

ומבאר הצמח צדק⁴⁹ שזהו כמשל הלבוש:

יכול אדם לחשוב, שכיון שמאיזו סיבה שתהי' יש לו צורך בלבוש, הנה ככל שיעשה את הלבוש ארוך ורחב יותר, יהי' יותר טוב.

אבל רואים בפועל בנוגע ללבוש כפשוטו, שכאשר הלבוש הוא ארוך ורחב יותר ממדת האדם הלוכש לבוש זה, הנה לא זו בלבד שאין הדבר מועיל, אלא אדרבה: לבוש כזה מפריע לאדם, כיון שמסתבך בין הידים והרגלים וכו'.

ומזה מובן גם בנוגע לפעולה בדרך הטבע — שכאשר מרבים בזה יותר על המדה, הרי זה בדוגמת לבוש ארוך יתר על המדה, שמפריע בכל הענינים, כולל ובמיוחד בנוגע לתכלית ומטרת הפעולה בדרך הטבע — שעל ידה תומשך ברכת ה'.

יא. וכן הוא גם בנוגע להוראה הכללית "הבא להרגך השכם להרגו"⁵⁰:

לכאורה אינו מובן — דממה־נפשך: אם צ"ל אצלו אריכות ימים ושנים טובות — לא תהי' שליטה ל"הבא להרגך", ובמילא אין צורך ב"השכם להרגו"; ואם לאו ח"ו — מה יועיל ה"השכם להרגו"?

אך הפירוש בזה — שרצונו של הקב"ה שתהי' פעולה טבעית, ולכן, כשנודע לו שפלוני "בא להרגך", צריך לעשות פעולה טבעית — "השכם להרגו" — שבה יומשך הענין ד"הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל"⁵¹.

והתוצאה מזה תהי' — שמלכתחילה לא יבואו למצב של מלחמה והריגה כו', והיינו, שאע"פ שפלוני "בא להרגך", הנה בשמעו שהשכמת להרגו, אזי מלכתחילה לא יבוא כו'.

וענין זה רואים אפילו בין אומות העולם עצמם, כשבנ"י אינם מעורבים בזה,

— וכמבואר בכ"מ⁵² שיש ענינים בעולם ששייכים בעצם רק לעם

(51) תהלים קכא, ד.

(52) ראה סה"מ תרנ"ו ע' שיט בשוה"ג.
לקו"ש ח"ז ע' 155 בשוה"ג. תו"מ חנ"ו ע' 361. וש"נ.

(49) בסה"מ צ' שלו מצות תגלחת מצורע

פ"ג (דרמ"צ קז, א"ב).
(50) ברכות נח, א. וש"נ. הובא בפרש"י
עה"ת משפטים כב, א.

ישראל ש"אתה בחרתנו מכל העמים", אלא שניתנו גם לכל שבעים ואומות העולם, כיון שלולי זאת יתבטל הענין של בחירה חפשית.

ובדוגמת מ"ש במדרש⁵³ "לא הי' העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נברא בשביל בית המקדש", ובגלל זה ניתן גם בעולם — דלכאורה אינו מובן: כיון שהעולם אינו ראוי להשתמש בזהב, ורק ביהמ"ק זקוק לזהב, הי' צריך הזהב להנתן רק עבור ביהמ"ק? — אך הענין הוא, שאילו ניתן זהב רק עבור ביהמ"ק, אזי לא הי' מקום לבחירה חפשית, ולכן ניתן זהב גם בעולם, שאז יש אפשרות ליתנו עבור ביהמ"ק, או להשתמש בו עבור עניני הרשות, ובבחירתו החפשית יקיים "ובחרת בחיים"⁵⁴ — ומזה מובן גם בנוגע לבנ"י, שהענין ד"הבא להרגך השכם להרגו" מהוה פעולה שמלובשת גם בדרך הטבע; אלא שצריך להזהר שלא תהי' יתר על המדה, כדברי הגמרא⁵⁵: "אל תתגרה בגוי קטן", ועכאו"כ בגוי גדול.

יב. וענין זה נוגע גם לסדרי ההנהגה של "נטורי קרתא" (שומרי העיר, ועאכו"כ אלו שצריכים לשמור על קבוצה של ערים, ועד לשמירת כל השטח של ארץ הקודש, או שטח בחוץ-לארץ שבו נמצאים בנ"י) — כפי שמצינו בחושן משפט⁵⁶ שמכספי ציבור, "קופת הקהל", שממנה נוטלים עבור כל עניני הציבור, יש ליטול גם עבור שכירת שומר על הציבור — שסדר ההנהגה בזה משתנה בהתאם לאופן התייחסות לענינו של השומר:

ובהקדים — שלכאורה אינו מובן, דממה-נפשך: "אם ה' לא ישמר עיר" ח"ו — אזי "שוא שקד שומר"⁵⁷, שאינו יכול לפעול מאומה; ואם ה' שומר את העיר — מהו הצורך בשומר?

אך הענין הוא — כאמור לעיל שההנהגה צריכה להיות בדרך הטבע, ולכן יש צורך בשומר, ובאופן שהשומר צריך להיות בריא ושלם וכו' (כפי שמצינו בדיני שומרים⁵⁸ בנוגע לרכוש, ועאכו"כ בנוגע לנפשות); אבל ביחד עם זה צריך השומר לידע ששמירת העיר היא ע"י הקב"ה, "ה'.. ישמר עיר", ואילו הוא רק שליח כדי שהשמירה תהי' ע"י לבוש בדרך הטבע.

והנפק"מ בזה אצל השומר בנוגע לפועל — שנוגע לו להתנהג כפי

(53) ב"ר פט"ז, ב. שמו"ר רפ"ה.

(56) סקס"ג ס"ב.

(54) נצבים ל, יט.

(57) תהלים קכו, א.

(55) ראה פסחים ק"ג, א.

(58) ראה שם שסצ"ו ס"ו. סת"י ס"ל.

רצונו של ה' שומר העיר, ואז הוא בטוח שיתנו לו הצלחה בפעולת השמירה בדרך הטבע, באופן שלא יהי צורך בנסים גלויים.

ובפשטות — הרי זה תוכן הכתוב⁵⁹ "כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת אויביך לפניך והי' מחניך קדוש", והיינו, שהענין ד"והי' מחניך קדוש" בא בחדא מחתא עם הענין ד"להצילך ולתת אויביך לפניך", כי, השומר יודע ש"ה' ישמר עיר", ולו ניתנה הזכות להיות השליח שעל ידו תומשך שמירת הקב"ה, ולכן צריך להיות מתאים אל המשלח — שבחר בו ושלחו להיות שומר העיר והקיבוץ, שעל ידו תחול הברכה "להצילך ולתת אויביך לפניך", כיון ש"והי' מחניך קדוש".

יג. וכיון שחיים אנו בחושך כפול ומכופל, שהולך ומתגבר מזמן לזמן, וכדאיתא בספרים⁶⁰ שזהו בדוגמת מה שרואים בלילה כפשוטה, שלפני עלות השחר מתגברת שחרות הלילה, וזהו הטעם שבעקבתא דמשיחא "חוצפה (גם "כלפי שמיא"⁶¹) יסגי וכו'" (ככל הסימנים שבסוף מסכתא סוטה) — הנה כדי להקל את הנסיון, ישנו ענין שנקבע ונעשה שיטה מהלכת אפילו בין אומות העולם:

בדורות שלפנ"ז ידעו שהמנצח בין שתי צבאות הוא — החזק יותר בכמות; מי שיש לו מספר גדול יותר של חיילים ומספר גדול יותר של חרבות ורמחים וכיו"ב — הוא ינצח, או שמלכתחילה "תפול עליהם אימתה ופחד"⁶², ולא יצאו נגדו למלחמה.

אבל מדור לדור ומשנה לשנה נשתנה כל יחס הכחות: בימינו לגמרי לא נוגע הכמות — כמה חיילים יש לצבא זה וכמה חיילים יש לצבא השני, אלא נוגע איזה נשק יש להם, ובזה גופא — לא נוגע שהחרב תהי' ארוכה וחזקה וכו', אלא אדרבה: ככל שהנשק יותר עדין וקשור יותר עם חכמה ושכל, ינצח הצבא שמחזיק בו, אע"פ שלנגדו יש נשק בכמות עצומה שלא בערך, אלא שחסר בו הדיוק בעניני החכמות שבייצור כלי נשק שנתחדשו דוקא בדורות הכי אחרונים.

וכאן רואים בגלוי איך שאיכות גוברת על כמות — אפילו כשמדובר אודות עוה"ז הגשמי והחומרי, שכשיש התנגדות ומלחמה בין שני סוגי נשק, אזי לא נוגע איזה נשק מכיל יותר ברזל או ענין אחר של חוזק, אלא נוגע איזה נשק נבנה ביתר דיוק, חכמה ושכל.

61) סנהדרין קה, סע"א.

62) לשון הכתוב — בשלח טו, טז.

59) תצא כג, טו.

60) ראה אוה"ת במדבר ע' מד. סה"ש

תרצ"ט ס"ע 316 ואילך. ועוד.

ואם הדברים אמורים בנוגע לנשק שהו"ע של דומם, עאכו"כ בנוגע לאנשי הצבא עצמם — שלא נוגע אם הוא גדול יותר בכמות, אלא נוגע מצבו הנפשי, שאז הנה "החלש" יאמר גיבור אני"⁶³, ודוקא הוא ינצח, בגלל שהגדול בכמות נמצא בתנועה של רפיון ידיים, ללא חיות בהענין שעליו צריך להגן או לערוך התקפה.

וכל זה — אפילו אצל אומות העולם, ואפילו בענינים חומריים לגמרי, שאין להם שייכות לכאורה לענין של רוחניות, ועד שיכול להיות שמדובר אודות ענינים של הרס וחורבן רח"ל — אפילו שם לא נוגע הכמות, אלא האיכות;

ועאכו"כ כשמדובר אודות בני אדם, מין המדבר, ועאכו"כ כשמדובר אודות "גוי קדוש"⁶⁴ שנמצא בארץ הקודש — הנה הענין הראשון שצריך להיות נוגע לשומר ומגין, ושומרים ומגינים לשון רבים, "יוצאי צבא בישראל"⁶⁵, הוא — לדעת ש"ה' ישמר עיר", והוא צריך להיות השליח, ש"שקד שומר" והצליח.

וכשם שאיש צבא לא יכול להסתפק בכך ש"אחת בשנה"⁶⁶ הוא מתכוון להיות איש צבא, ואילו במשך כל השנה כולה מתעסק עם דברים צדדיים, אלא כפי שרואים בפועל שצ"ל באופן שכל ענינו — "כל מעייני"⁶⁷ — להיות איש צבא שמוכן בכל עת, ורק מזמן לזמן (זמן מועט בכמות ומועט גם באיכות) מתעסק בעניני הרשות, ודוקא באופן כזה נעשה איש צבא הראוי לשמו — עד"ז ובמכ"ש וק"ו לא מספיק ש"אחת בשנה יכפר"... להזכר ש"ה' ישמר עיר", אלא כיון שעיקר ההגנה ועיקר ההתקפה היא עי"ז ש"אנחנו בשם הוי' אלקינו נדגול"⁶⁸, הנה כמו כל תכסיסי הצבא, צריך להיות בענין זה עיקר הגיוס ועיקר ההכנה ועיקר הלימוד מידי יום ביומו, ורק מזמן לזמן, לשעה קלה, מניחים לו להתעסק עם ענין הרשות שאינו קשור — באופן ישיר — עם היותו שומר או איש צבא וכו'.

וכדי להקל יותר את הנסיון — מראים מזמן לזמן נס גלוי: אע"פ שמצד ענין הכמות לא היתה הסברה מדוע לא יהי' היפך הטוב ח"ו לגמרי — ראו בגלוי, שעמד צבא עצום, עם כל כלי הנשק וכל החכמות שבדבר וכו', ולא זזו ממקומם, עד שהצליחו לאסוף ולקבץ כו"כ מבנ"י,

(63) יואל ד, יו"ד.

(64) יתרו יט, ו.

(65) ע"פ במדבר א, ג.

(66) לשון הכתוב — ס"פ תצוה.

(67) לשון הכתוב — תהלים פז, ז.

(68) ע"פ תהלים כ, רח.

ולהתייצב נגדם בסדר מסודר ע"פ תכסיסי המלחמה וכו', ורק אז התחיל המפגש בין שני המחנות⁶⁹.

יד. וכאמור לעיל — "המעשה הוא העיקר", והלואי ישמע קולי בהענין דלקמן.

ובהקדים — שרואים בפועל שהדרישה לכך באה מלמטה למעלה, שאנשי הצבא עצמם דורשים שיתנו להם רוחניות, אלא שקוראים זאת בשם "מורל".

— אינני יודע כיצד פרצה "מגיפה" זו: בדרך כלל מדקדקים שם להשתמש בשמות שהם דוקא בלשון קודש. אבל לאחרונה פרצה "מגיפה", שבנוגע לכמה "מונחים" — כפי שנקראים שם — יש לבחור דוקא שם מלשון הגויים, ולכן קוראים זאת בשם "מורל".

מהו הצורך בשם שהוא בלשון הגויים?! — אפשר לומר "מצב רוח", "תוקף רוח", "אמונה בה'", "בטחון"; אבל נתנו לזה שם "מורל". וכיון ש"עמא דבר" אומרים "מורל", לכן גם אני אומר "מורל". — ובכן: אנשי הצבא דורשים שיתנו להם "מורל"!

הם יודעים להעריך את חשיבות הנשק, אבל הם יודעים שההצלחה עם הנשק תלוי' בכך שבפנימיות המצב־רוח הוא כדבעי, ואז יכולים לנצל את הנשק בשלימותו, ועד — שעי"ז שהצד שכנגד יודע שעומדים מוכנים עם הנשק, הנה מלכתחילה אינו יוצא למלחמה!

במה דברים אמורים — בהיותו איש שלם ובריא, ללא ספקות, ויש לו בטחון — ובלשונם: "מורל" — ש"ה' ישמר עיר", ואז יש הצלחה ללבוש בדרך הטבע, שעל ידו תומשך ההנהגה הניסית באופן של התלבשות.

ואם רק ירצו — יש עכשיו שעת הכושר, כיון שדרישה זו באה מלמטה, מצד אלו שבהם תלוי עיקר כל הדבר — כמבואר בארוכה במאמרי המשך ההילולא⁷⁰, שאע"פ שהאוצרות ניתנים לשרי הצבא, הרי הנצחון במלחמה נפעל ע"י אנשי הצבא, בעלי הקבלת-עול ("קבלת-עול'ניקעס"), ולהם מגיעים עיקר האוצרות וכו'.

ובכן: אנשי הצבא דורשים שלא ישלחו להם "זמרים", ובלשונם: "בדרנים", שרק מבלבלים את הראש ע"י אמירת ענינים של ליצנות, ענינים שאין בהם תוכן, שלא יחשבו אודות ענין שיש בו תוכן, ותמורת זה — דורשים הם — ישלחו להם אנשים שידברו עמהם אודות ענינים

70 ד"ה באתי לגני תש"י פי"א (סה"מ

69 ראה גם לקמן ס"ו.

תש"י ע' 132).

שיש בהם תוכן; והדיבור עמהם יהי' באופן ד"טופח על מנת להטפוח"⁷¹, שגם לאחרי שהמדבר ילך לדרכו, תישאר אצל השומע פעולת הדברים באופן שיהיו מזה פירות ופירות-פירותיהן, כיון שנתנו לו "חומר" (כפי שנקרא שם) שעמו יוכל לעבוד על עצמו ללכת "מחיל אל חיל"⁷².

טו. אך כאן מתחילה מיד שקלא-וטריא שלימה — כרגיל אצל אחינו בני".

(כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר בבת-שחוק): "ב'חדר" היו אומרים ע"ד הצחות⁷³, שהטעם לכך שכאשר שני יהודים נפגשים אומר אחד "שלום עליכם", והשני עונה לו "עליכם שלום", הוא, בגלל שצריך לומר "איפכא מסתברא": אתה אומר לי "שלום עליכם" — אזי אומר לך: לא! אלא להיפך: "עליכם שלום"!!!

אם יש שיטה אחת במה צריך להתבטא ה"מורל", ובמה צריך להתבטא ה"חישול", לחזק את השלוחים שתפקידם להגן כו' — אזי אומרים שיש גם שיטה שני' ושלישית ועד לששים ריבוא שיטות.

ובכן:

הסדר בכגון-דא, הן בנוגע לתכסיסי מלחמה ושלום והן בנוגע לכל שאר ענינים, אפילו ענינים גשמיים, בנוגע למכונות, לחכמת הרפואה וכו' — שלכל לראש עורכים חקירה ודרישה: כיון שבני אדם חיים כבר כו"כ מאות בשנים — יש לבדוק איך הי' במצב וענין דומה לפני דור אחד וכמה דורות לפני⁷⁴, כיצד היתה ההנהגה לפי שיטה אחת, שיטה שני' ושלישית, איזה שיטה הצליחה ואיזה לא הצליחה.

ואז, אם רק רואים ששיטה אחת הצליחה בכל הפעמים, ושיטה אחרת נכשלה בכל הפעמים — הנה ללא נפק"מ אם הוא מבין את טעם הדבר או לא, אם הוא נהנה מזה או לא, אם עד עתה נהג לפי שיטה זו או לפי השיטה ההפוכה; אם רק נוגע לו האמת, ונוגע לו שהחולה יתרפא — לא יתעקש לומר שכיון שעד עתה נהג לפי השיטה השני', הנה אע"פ שידע ששיטה זו נוסתה במשך עשרות דורות לפני⁷⁵ והיא נכשלה, הרי הוא ממשיך לאחוז בשיטה שלו, ומה שיהי' עם החולה, הרי זה ענין נוסף... אלא בודאי ישכח מהשיטה שלו, ויאמר, שלכל לראש צריך הרופא לחשוב שהחולה יתרפא, ולא לחשוב שהשיטה שלו לא תנחל בושה!...

(71) לשון חז"ל — ברכות כה, ריש ע"ב. סנ"ט.

ועוד. (73) ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 166 הערה.

(72) תהלים פד, ח. וראה לקמן סמ"ז. 57.

כאשר רואים במשך הדורות ריבוי פעמים, עשרות, מאות ואלפי מקרים, שבהם ניסו כמה שיטות, וכולם נכשלו, ורק שיטה אחת הצליחה — אין ספק שזהו מה שצריך לעשות!

לאחרי כן צריך להשתדל — בתור רופא, למשל, שיש לו מוח בקדקדו — למצוא מהו הטעם ששיטה זו הצליחה ושיטה אחרת נכשלה; אבל בנוגע למעשה, אינו יכול להמתין עד שימצא את טעם הדבר, כיון שצריך לרפא את החולה שעה אחת קודם, עוד לפני שהוא יהי' חכם או רופא גדול יותר, וגם ימצא את הדרך לשוב בתשובה...

טז. ועד"ז בנוגע לענין הנקרא בשם "מורל" אצל בניי — ניסו כבר בכל מיני אופנים, והתורה מספרת מה שאירע, ולהיותה "תורת אמת", הנה כשם שמספרת המעשים שמדברים בשבחם, כמו"כ מספרת גם הענינים שהיו להיפך, כדי שידעו שאין זה דבר חדש, אלא כבר הי' לעולמים:

ארבעים יום מיד לאחרי מתן־תורה, היו יהודים רח"ל שעשו עגל הזהב, ואמרו: "אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים"⁷⁴. ובכן: מה אירע עם עובדי העגל? — לא נשאר מהם שריד ופליט; חלקם חזרו בתשובה, והשאר רח"ל... כמסופר בחומש⁷⁵.

ועד"ז מסופר בתנ"ך בנוגע לכניסת בניי לארץ ישראל: התחלת כיבוש ארץ הקודש הי' באופן שהכהנים ערכו הקפות מסביב לעיר שבע פעמים עם ארון הקודש ושופרות, ואז — "ותפול החומה תחתי גוי' וילכדו את העיר"⁷⁶. וכיון שיריחו היתה "מנעולה של ארץ ישראל"⁷⁷, הרי זה נחשב לכיבוש ארץ ישראל כולה, כדברי הגמרא במסכת בבא בתרא⁷⁸ שע"י המנעול קונים את כל הבית.

ואעפ"כ, הנה מיד בדור שלאח"ז היו כבר כאלו שטענו שהם צריכים עסק עם ה"בעל" וכו' וכו'. ומה נשאר מהם? — הרי זה א' משתי אפשרויות: או שנטמעו ונתבוללו בין מדין ועמלק וכו', או ששבו וחזרו להיות יהודים שהולכים בעקבות השופטים (כמסופר בספר שופטים⁷⁹ פרטי הדברים).

ועד"ז בזמן ביהמ"ק הראשון, בימי רחבעם ולאחרי זה, ועד"ז בזמן ביהמ"ק השני, ועאכו"כ בזמן החורבן, לאחרי בית ראשון ובית שני —

77) ראה תנחומא בהעלותך יו"ד. במדבר

פט"ו, טו. ועוד.

78) נג, סע"ב. וש"נ.

79) קאפיטל וא"ו ואילך.

74) תשא לב, ח.

75) שם, כח.

76) יהושע ו, כ.

שהיו צדוקים ובייתוסים, וכאלו שהאמינו רק בתנ"ך, ולא רצו לקבל את התורה שבעל-פה, וכך כאלו שהיו להוטים אחר חכמת העמים, וטענו שזוהי שלימות האדם, ואילו התורה היא עבור יהודים זקנים, או יהודים שנמצאים במדבר וכו', אבל אין זו "תרבות" ("קולטור") עבור התקופה שלהם וכו', כפי שאירע בספרד ופרטוגל ולאח"ז בימי הביניים וכו'.

ומה נהי' מכל אלו שהלכו בכל השיטות הנ"ל? — א' משתי אפשרויות, כאמור, או שלא נשאר מהם שריד ופליט בין בני"י, כיון שנבלעו ונטמעו ונאבדו בין הגויים שמסביבם, או ששבו וחזרו לעם ישראל⁸⁰.

יז. וכמדובר כמ"פ⁸¹: כשמסתכלים על משך זמן שלמעלה משלשת אלפי שנה ממעמד הר סיני, שבו עברו יהודים תקופות שונות ומשונות — והרי אין עם שעבר שינויים כאלו בדברי הימים שלו — מוכרח להיות איזה ענין, נקודה משותפת, בכל הדורות, שבזה טמון סוד הקיום של עם ישראל ביחס לכל העמים שמסביבם.

וכאשר מתבוננים בזה מבלי לרצות לדחוק שיטה אישית בגוף חי של עם ישראל, אלא להתחקות אחר סוד קיומו של עם ישראל — אזי רואים שאין זה חכמת העמים, לא הלשון, לא הלבוש ושאר ענינים כיו"ב, אלא הדבר היחידי שלא השתנה במשך כל אלפי השנים הוא — קיום מצוות מעשיות בפועל:

אותם תפילין שאודותם מסופר עוד לפני מתן-תורה שנצטוו בני"י בהיותם במצרים, ואותה ציצית שנצטוו בני"י בהיותם במדבר סיני, ועד"ז שאר המצוות מעשיות — אין בהם שום שינוי!

וכל זה מתחיל מעשרת הדברות שבהם נצטוו "שמור את יום השבת לקדשו"⁸², ולכל לראש — "אנכי הוי' אלקיך" ו"לא יהי' לך אלהים אחרים"⁸³, כולל גם הביאור וההסבר⁸⁴ שגם הקיום ד"לא תגנוב" עד "לא תחמוד"⁸⁵ תלוי בכך שהתחלה בזה היא מאמונה בהוי' אחד — "אנכי הוי' אלקיך".

זהו הדבר היחידי שעל ידו נתקיימו כל אלו שהחזיקו בו, ועשו התלוי בהם להמשיך זאת לבניהם אחריהם עד סוף כל הדורות.

(80) ראה גם תו"מ חנ"ט ס"ע 386 ואילך. וש"נ.

(83) שם, ר"ז. (84) ראה גם תו"מ חנ"ה ע' 361. וש"נ.

(81) ראה גם תו"מ חע"א ע' 95. וש"נ. (85) שם, ידיח.

(82) ואתחנן ה, יב.

וכאשר בא מישהו ואומר שיש לו "המצאה" חדשה, ואלו שאוחזים מקיום מצוות מעשיות לא חשבו אודותה — הנה:

אילו היינו בדור המדבר, או בדור ראשון של הכניסה לארץ — הי' צורך להתווכח עמו אם הוא צודק או לא; אבל למזלנו, עכשיו אין צורך להתווכח עמו. — צריך רק לפתוח לפניו פרק בדברי ימי עם ישראל בדור מסויים, ולהראות לו שחור על גבי לבן, שהיו אז "חכמים" כמוהו שנפלו על ה"המצאה" להמיר קיום מצוות מעשיות בשיטה שהוא חושב שחידש אותה בשכלו, ואולי באמת חידש אותה, אבל כבר היתה לעולמים; ולהמשיך לרפדף כמה דפים, ואז לראות מה נהי' מכל אלו שדגלו בשיטה שלו!

יח. ולהעיר:

אילו לא הי' זה מצב הדורש פתרון מידי — אזי היו יכולים לערוך שקלא-וטרוא וויכוחים, ולהקים "וועדות" שיערכו חקירות ודרישות, ובינתיים יכולים ללכת לטייל... ולאחרי כן, בעוד כמה שנים, יגיעו לידי מסקנא;

אבל זהו ענין שדורש פתרון מיד הלילה, מחר בבוקר ובמשך היום, וכל רגע שדוחים את הפתרון — הרי זה ענין שנוגע לא רק ברכוש, אלא כו'.

ובנדו"ד חוסכים גם את החקירה ודרישה בדבר, כיון שהדרישה לכך באה מלמטה (כנ"ל סי"ד), אלא שהם לא יודעים מה לדרוש; הם רק יודעים שכל מה שנתנו להם עד עתה — אין בו תוכן! זוהי קליפה וחיצוניות, ללא פנים! ולא אמרו להם מה הם צריכים לחפש.

יט. ובכך: צריכים לתת להם "נשק" רוחני, שהוא רוח החי' שנותן חיות בנשק הגשמי — כשם שבנשק הגשמי גופא תלוי' ההצלחה ב"רוחניות" שבו, שנבנה והורכב ע"פ חשבונות רוחניים של חכמת עשיית כלי נשק, ועוד זאת, שמשתמש בו מי שיש בו רוח חי', "רוחניות", בערך לנשק הדומם.

וצריך להיות גם באופן שמנסים אותו בכל מיני אופנים — לא רק בשיטות של חקירה, אלא בפועל ממש, כמו בנשק גשמי, שלא מסתפקים שהוא מתאים לפי כל החשבונות, אלא מנסים אותו בפועל בשדה המיוחד לכך, ועאכו"כ בנוגע ל"נשק" רוחני, שבו תלוי' לא רק חיות הגוף, אלא גם חיות הנשמה, הרי בודאי שלא נוגע הפלפול ושקו"ט שעורכים ב"וועידות", אלא נוגע שראו את ההצלחה לאחרי שניסו את ה"נשק" בכל מיני מצבים שונים ומשונים, כמדובר לעיל.

ולכל לראש — "נשק" התפילין, כדברי הגמרא⁸⁶ על הפסוק⁸⁷ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", "אלו תפילין שבראש".

וכאשר שואלים קושיות: מה הקשר בין הנחת תפלין או לבישת ציצית להרמת ה"מורל" וכו'?

ובכן, כבר נתבאר לעיל (סט"ו) שזה כמו בכל הענינים, פיזיקה, רפואה, נשק וכו' — שלא נוגע הבנת הענין בשכל; נוגע מה שניסו וראו שהדבר הצליח, בניגוד לדרך הקודמת שניסו וראו את התוצאה ההפוכה רח"ל.

אם ירצה, הנה לאחרי כן, בשעת הפנאי שלו, יחקור וילמד מהי הסיבה לכך שדרך זו הצליחה ולא דרך אחרת; אבל מה שעליו לעשות מיד — לתת למי שצריך את הנשק שכבר נוסה במשך יותר משלשת אלפי שנה ותמיד הצליח, ובודאי ובודאי יצליח גם עכשיו: "והי' מחניך קדוש", שע"ז "ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת אויבך לפניך".

כ. ועוד ענין בזה:

כשם שבנוגע לרכישת נשק גשמי, לא מחפשים לרכוש זאת אצל מי שהי' הולך עמו לטייל או שגר עמו תחת קורת גג אחד וכו', אלא מחפשים מומחה לעניני נשק — כך גם בנוגע לנשק רוחני צריך לחפש מומחה לנשק רוחני, אע"פ שיתכן שמעולם לא גר עמו באותו בית, באותו רחוב או אפילו לא באותה העיר.

מהו הצורך להבהיר זאת? — כיון שלפני כמה שנים באו לידי הכרה (בהכרח או ברצון עצמי וכו') אודות הצורך בלימוד יהדות, אבל הפקידו זאת בידי אלו שהיו מטיילים עמהם, חיים עמהם באותו בית, ושייכים לאותה מפלגה. אך כעבור כמה שנים נוכחו לדעת שכל מה שלמדו הי' ענין שאין בו תוכן!

הלואי היו מבטיחים זאת לפני כמה שנים, ולא ממתנינים עד הזמן דעכשיו כו'⁸⁸.

כא. אין הכוונה ח"ו לתפוס מישהו בשגיאה, ולהעביר אותו ממפלגה אחת למפלגה שני';

זה לא ענין שנוגע לנצחוננו של איש זה או אחר, וזה לא ענין שנוגע ל"מפלגות" — שהרי התורה ניתנה לכל אחד מישראל, וניתנה באופן

87) תבוא כח, יו"ד.

86) ברכות ו, א. וש"נ.

של ירושה — "מורשה קהילת יעקב"⁸⁹, מבלי לבקש ממנו הסכמה ורשות; כיון שנולד יהודי, או נתגייר כהלכה — אזי מקבל כל תרי"ג מצוות ושבע מצוות דרבנן, עם כל הענינים הקשורים בזה, כך, שבאופן כזה נברא, נולד והתחנך — שזהו חייו ואורך ימיו.

— מצד בחירה חפשית ביכלתו להזיק לעצמו, רח"ל, וגם אז ה"ה חייב בידי שמים⁹⁰; אבל בנוגע להזיק לזולת, ה"ה חייב גם בידי אדם. — זהו ענין שנוגע לאלו שזכו שהקב"ה בחר בהם להגן על קיבוץ של שלש מליון יהודים, שדורשים, מבקשים ומתחננים שיתנו להם "תוכן", נשק רוחני, נשק "סודי" (כפי שנקרא עתה), שיתן להם כח למלא את שליחותו של הקב"ה; להם לא נוגע עניני "מפלגות" ו"בחירות" — להם נוגע רק מילוי התפקיד!

וישנם אלו שבידם ליתן זאת מיד הלילה, מחר בבוקר ובמשך היום, ולעשות זאת מדעת עצמם וברצון הטוב.

וכמדובר כמ"פ בנוגע לצדקה, בנוגע לרפואה לחולה, שלמקבל לא נוגע מהו הטעם שנותנים לו, אם זה לשמה או שלא לשמה; ועד"ז בנוגע לנשק לחייל — נוגע רק שיהי' לו בפועל הנשק המתאים בגשמיות, והנשק המתאים ברוחניות.

ואין צורך בחקירות כו', כיון שכולם יודעים מהו ה"נשק הסודי" שעל ידו התקיימו בני"י (יותר מכל האומות) במשך כל שלשת אלפי השנים, וימשיכו להתקיים עד ביאת משיח צדקנו ולאחרי זה, כשיקויים היעוד "והיתה לה' המלוכה"⁹¹, "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"⁹².

וכאמור לעיל, מדובר אודות ענין שנוגע לפועל — למלא את הדרישה והתחנונים הפנימיים, ב"קלא דאשתמע" או "קלא דלא אשתמע"⁹², של אלו שהם שומרי העם ושומרי הארץ הקדושה (שקשורים זה בזה, שהרי מדובר אודות עם קדוש וארץ הקדושה), שיתנו להם קדושה אמיתית ותוכן אמיתי בחיים, שיתן להם גם חיות בעמדם במקומם למלא תפקידם.

ואז "תפול עליהם אימתה ופחד"⁶² על כל העומדים נגדם, כיון ש"אנחנו בשם ה' אלקינו נדגול"⁶⁸, והרי לא נוגע ענין הכמות, וכמ"ש⁹³

(92) לשון הזהר — ח"א נ, ב. לב, א.

קנא, סע"א. קעא, א.

(93) זכרי' ד, ו.

(88) חסר קצת (המו"ל).

(89) ברכה לג, ד.

(90) תוספתא ב"ק ספ"ט.

(91) עובדי' בסופו.

"לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות", שלהיותו מנהיג הצבא של שני הצדדים⁹⁴, יבטיח כל מה שצריך להבטיח.

ובאופן כזה יעמידו את הענין של יהדות אמיתית אצל השומרים ואצל הנשמרים, ומתוך שמחה וטוב לבב.

ויקויים בפועל הענין ד"פדה בשלום .. מקרב לי"¹⁸, שלא יצטרכו כלל לענינים שאינם של שלום, כיון שיקויים היעוד "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד גוי וחרב לא תעבור בארצכם", "אפילו חרב של שלום" (כנ"ל ס"ג), "ואולך אתכם קוממיות"²³.

* * *

כב. בהמשך להאמור לעיל אודות הנשק הרוחני שנותן חיות בנשק הגשמי — נשאלת השאלה:

הצלחת הנשק תלוי בכך שהוא נשק סודי — כהלשון בזה, משא"כ כשמתפרסם מהותו של הנשק, אזי יכול גם הצבא שכנגד להתחיל להשתמש בנשק זה, או למצוא ענין שיגן עי"ז שיבלבל ויבטל את כחו של הנשק ה"סודי", כיון שכבר אינו "סוד".

ובנוגע לענינו: המדובר בנוגע למצוות מעשיות — אין בזה סוד! שהרי הדברים כתובים בפירוש לא רק בשולחן-ערוך הארוך, אלא אפילו ב"קיצור שולחן ערוך", שגם תורגם בלשונות של כל עמי הארץ, כך, שכל מי שרוצה יכול לידע מהו ה"נשק הסודי"!

ולדוגמא: בנוגע ל"נשק" התפילין — הרי לכאורה אין סוד בדבר, כיון שכולם יכולים לראות את התפילין בחלונות-ראוה בכל מקום ומקום, ביחד עם תיאור בכתב ממה עשויים התפילין ומה מונח בתוכם וכו'.

כג. אך מלכתחילה אין מקום לקושיא, כי:

כדי להשתמש בנשק סודי — לא די בכך שקוראים בספר או ששומעים ממישהו אודות מהותו של הנשק הסודי, אלא צריך גם להשיגו, וגם לדעת כיצד להשתמש בו.

ובנוגע ל"נשק" של מצוות מעשיות, כמו תפילין — קובעת התורה שכאשר אינו-יהודי מניח תפילין על ראשו ועל ידו, אין בזה ענין של מצוות תפילין, כמבואר בארוכה בדברי רבינו הזקן והצמח צדק⁹⁵, וכהלשון בזה שזהו כמו "שמונחים על השולחן", והיינו, שמונחים אמנם

95) תו"א שמות נג, ד. אוה"ת שם ס"ע פו ואילך. ועוד.

94) ראה לקמן סכ"ג.

תפילין כשרות שיש בהם קדושה, אבל התפילין אינם פועלים הפעולה ד"ויראו ממך", שזהו דוקא כשהתפילין מונחים על ראשו של יהודי!

ונמצא, שזהו נשק שאינו-יהודי לא יכול להגיע אליו! — הוא יכול להגיע לקלף, לפרשיות ולתפילין, אבל להניחם באופן שהתפילין יפעלו פעולתם — מציאות כזו יכולה להיות רק אצל יהודי, כך, שזהו נשק שלעולם אינו יכול ליפול לידי אינם-יהודים, כי, בהגיעו לידיים כאלו, הנה מיד הוא חדל מלהיות "נשק", אלא הוא כמו "שמונחים על השולחן"!

כד. וכמו"כ לא שייך לומר שאם ידעו מהותו של נשק זה, יוכלו להתגונן מפניו:

ובהקדים — שבשמותיו של הקב"ה יש שמות שהם בלשון יחיד, ויש שמות שהם בלשון רבים. ובנוגע לשמו של הקב"ה בשייכות לענין הצבא — לא אומרים "אלקי הצבא", אלא "אלקי צבאות", "ה' צבאות", לשון רבים, היינו, שבכל מקום שישנו צבא, הנה העומד בראש הצבא הוא: "אלקי הצבאות".

כלומר: הקב"ה הוא לא רק "אלקי הצבא" של אלו שמגינים על ארץ הקודש וגוי קדוש, אלא הוא גם "אלקי הצבאות" של כל צבא שישנו בעולם; גם אם זה צבא שנמצא בירדן או במצרים, במוסבקה או בווינגטון — הנה הקב"ה הוא הבעה"ב האמיתי של כל צבא.

אלא שיש חילוק בדבר — שצבא ישראל יש לו בחירה חפשית להחליט מה לעשות, כיון ש"נתתי לפניך וגו'", והקב"ה מבקש מהם "ובחרת בחיים"⁵⁴, בתורת חיים ובמצוותי' עליהם נאמר⁵⁶ "וחי בהם", אבל אינו רוצה ליטול מהם את הענין הכי גדול שיכולים ליתן לנברא — להיות "כאחד ממנו לדעת טוב וגו'"⁵⁷ (היפך הטוב), כפירוש הרמב"ם⁵⁸ שמביא רבינו הזקן (בעל השמחה) בלקוטי תורה⁵⁹, שקאי על הענין של בחירה חפשית שישנו רק אצל הקב"ה, ועד"ז אצל בני, ש"אתה בחרתנו מכל העמים", כיון ש"בנים אתם להוי' אלקיכם"¹⁰⁰, ש"בנים" יש להם, כביכול, טבע האב, ולכן יש גם להם בחירה חפשית; אבל כל שאר הצבאות — כשמקבלים פקודה מ"אלקי הצבאות" באופן כך, חייבים הם להתנהג באופן כך, כך, שגם הנהגת הצבא שכנגד תלוי' ב"אלקי הצבאות".

ומזה מובן, שאין לחשוש שימצאו עצה ותרופה נגד ה"נשק הסודי"

99) אמור לה, ב.
100) פ' ראה יד, א.

96) אחרי יח, ה.
97) בראשית ג, כב.
98) ה' תשובה רפ"ה.

איך למנוע את פעולתו — דכיון שזהו נשק שנבחר ע"י "אלקי הצבאות" (של שתי הצבאות), הרי לא שייך לומר שיוכלו למצוא עצה כנגד זה.

כה. ואם בעבר הי' מקום להתוכח ולשאול מהי הראי' לזה — הנה עכשיו ראו זאת לאחרי יוהכ"פ:

מיד בצאתנו מיום הקדוש, ראו ש"אלקי הצבאות" מנהיג את הצבא שכנגד — שעצר אותו שלש, ארבע או חמש קילומטר מתעלת סואץ, ועצר אותו בחרמון, באמרו: אין לך ללכת הלאה!...

— אמירה זו לא היתה באופן שנשמעה אצל הצבא שכנגד למטה, אלא באופן ש"אע"ג דאינהו לא חזו, מזלייהו חזו"¹⁰¹, ולכן לא המשיכו ללכת הלאה.

וכאשר "מזלייהו" שאל עד מתי צריך להמתין? — הי' המענה: עד שיהודים יתאספו ויתארגנו באופן הדרוש, וכאשר יהודים יהיו מוכנים שתהי' לכם (לצד שכנגד) מפלה, אזי תצאו למלחמה!...

ולהעיר: אילו הי' "מזלייהו" פועל למטה על "אינהו" באופן ישיר, אזי מלכתחילה לא היו יוצאים למלחמה, אלא שלפעמים לא נפעל הדבר מיד, מאיזו סיבה שתהי', והתחיל רק לאח"ז, ביום השני או השלישי לאחרי יוהכ"פ, שאז נעשה הענין ד"תפול עליהם אימתה ופחד"⁶² עד לענינים של פועל.

ואם לא הי' מתערב יהודי לעצור זאת, הי' הצד שכנגד נוחל מפלה שלימה!

[ואין כאן המקום להאריך בזה, ובפרט שזהו ענין השייך לעבר. ויש לקוות שיסתיים הדבר לטובה].

כו. וכאמור לעיל — "המעשה הוא העיקר":

נוגע כאן (לא הדיבור בפלפול ושקלא-וטריא, אלא) שיתנו "נשק פנימי" ותוכן בחיים כפשוטם, ועאכו"כ תוכן בחיי הנשמה של כל אנשי הצבא,

וכיון שכל אחד מישראל בכל מקום שנמצא הוא חלק מ"צבאות הוי", — כדברי הרבי נשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, בי"ט כסלו תש"ד (שכבר נדפסו¹⁰²), שמאז שבנ"י יצאו ממצרים קיבלו את התואר "צבאות הוי",

(102) ס"ה (סה"ש תש"ד ע' 51).

(101) מגילה ג, א. וש"נ.

ובזה נכללים כל בני, החל מרגע לידתם, שהרי "לגיון של מלך"¹⁰³ רגיל להימנות מיד בלידתו, כמו יוכבד שנולדה בין החומות והשלימה המנין דשבעים נפש, כמבואר בפירוש רש"י¹⁰⁴ ובכ"מ —

הרי נוגע שכל איש צבא יעמוד במקומו באופן המתאים ובתוקף המתאים ומזויין בנשק רוחני ונשק פנימי, ועי"ז פועל לא רק בנוגע לעצמו, אלא גם בנוגע לכללות כל הצבא בכל קצוי תבל.

וכולם מתגייסים ל"צבאות הוי", כפי שהי' ביצי"מ, שיצאו משם "על צבאותם"¹⁰⁵, וכך יהי' בקרוב ממש, כמ"ש¹⁰⁶ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובקרוב ממש.

* * *

כז. בין הפרטים שאירעו לאחר התחלת המאסר וקודם הגאולה [שזהו בדוגמת המעמד ומצב של בני שנמצאים במאסר הגלות וקודם הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו], מספרים חסידים עוד סיפור אודות רבינו הזקן¹⁰⁷:

בעת המאסר שאלו את רבינו הזקן מספר שאלות — בנוגע אליו בעצמו, בנוגע לשיטת החסידות, ובנוגע לספריו שכבר נדפסו או שהיו עדיין בכתב. וביניהם היתה גם שאלה בנוגע למ"ש בתניא (שהי' אז כבר בדפוס) סוף פרק ראשון, אודות השרש של נפשות אומות העולם (שאינם כמו "נפש השנית בישראל" ש"היא חלק אלוהה ממעל ממש"¹⁰⁸).

ובכן: על כל השאלות עד לשאלה הנ"ל — השיב רבינו הזקן¹⁰⁹, ואילו על שאלה זו, לא השיב להם רבינו הזקן. וסיפר, שכששאלו אותו שאלה זו, שתק, אבל הראה פנים שוחקות, ושוב לא חזרו על שאלה זו, ובזה נסתיים הדבר.

ולאחרי זמן ביאר רבינו הזקן מה היתה כוונתו בזה:

ובהקדים — שהתשובות של רבינו הזקן הוצרכו להיות באופן שיוכלו להתקבל אצל אלו שחקרו ודרשו ושאלו את השאלות, שביניהם היו אנשים מלומדים כו'. ובפרט שבאותו זמן היו תחת השפעת צרפת,

וש"נ.

(103) פרש"י במדבר א, מט.

(104) תניא רפ"ב.

(104) ויגש מו, טו. במדבר ג, טו.

(109) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שחלק

(105) בא יב, נא.

מהשאלות והתשובות ישנו גם עתה, וכבר

(106) מיכה ז, טו.

נדפס בכ"מ (ראה בית רבי פט"ז), ומסתמא

(107) בית רבי ח"א רפי"ח. וראה "כרם

יודפסו סוכ"ס בשלימותן גם בלשון קודש

חב"ד" חוברת ד (א) ס"ע 24. וראה גם שיחת

(נדפס לאח"ז באג"ק שלו ע' רז ואילך. וש"נ).

י"ט כסלו תשכ"ט סי"ב (תו"מ חנ"ה ע' 29).

שממנה באו כמה שיטות פילוסופיות וכו', שחלקם היו נגד אמונה וחלקם בעד אמונה⁸⁸, וכמה מהשרים היו להוטים אחר ענינים כיו"ב, ובידעם שמדובר כאן אודות מייסד של שיטה בחקירה ופילוסופי', בחכמת הנפש וכו' — הי' רצונם (או שזו היתה המשרה שלהם) להיות בין אלו שהעמידו בפניו את השאלות ורשמו אח"כ את תשובותיו.

ובכן: בראותם את פניו השוחקות של רבינו הזקן למשמע שאלה זו, ובידעם שעל כל עשרות השאלות ששאלו עד אז, ענה להם בטוב טעם — מסתמא יבינו שגם על שאלה זו יש לו מענה, אלא שלא כדאי להם לשמוע את הסברת הדברים!...

כח. אמנם, ענין זה הי' רבינו הזקן יכול להסביר להם באופן אחר (לאו דוקא ע"י פנים שוחקות).

אך על זה מספרים חסידים¹¹⁰, שבא' המאמרים שאמר רבינו הזקן לאח"ז שבו דובר אודות ענין השמחה, "תחת אשר לא עבדת את הוי' אלקיך בשמחה"¹¹¹, דיבר אודות ענין השמחה שממתיק דינים, ואמר, שראה זאת ב"טאִינע סאָויעט",

— "טאִינע סאָויעט" נקראת הוועידה החשאית, ועידה סודית, שבה חקרו ודרשו את רבינו הזקן, ככל אסירי המלוכה שהיו חשודים בהתנגדות למלך ולמשטר המלוכה וכו' —

שכן, השחוק על פניו של רבינו הזקן הי' לא רק למראה-פנים (שהרי כל עניניו של רבינו הזקן היו באופן פנימי ואמיתי וכו'), אלא בגלל שהי' אצלו ענין הקשור עם שמחה, ועי"ז נעשית המתקת הדינים — ששתיקתו התקבלה אצל החוקרים כמו התשובה הטובה ביותר.

ומזה רואים, שגם כשנמצאים ב"טאִינע סאָויעט", הרי זה זמן שצריך להיות דוקא שמחה, ואדרבה: זוהי הדרך וה"נשק" להמתיק את הדינים, ועד לאופן שלא זו בלבד שהדינים מתבטלים, אלא כדיוק הלשון "ממתיק דינים", שמענין ה"דינים" נעשה ענין של המתקה (דבר מתוק) טובה (כמבואר בכ"מ¹¹²).

כט. וזהו גם המענה לדעת השואלים, שלכאורה, יש זמן לכל דבר, "עת לשמוח"¹¹³, כך, ש"ט כסלו בזמן כזה¹¹⁴ הוא אמנם זמן של שמחה, אבל צריך לדעת עד כמה וכיצד וכו'.

113) ע"פ קהלת ג, ד.

114) ראה גם שיחת י"ג תשרי ס"ב (לעיל

ע'...).

110) בית רבי שם (פי"ח) בהערה א.

111) תבוא כח, מז.

112)

ובכן, המענה הוא — שאדרבה: כיון שיש צורך בהמתקה מיוחדת, וכאמור, לא רק שיתבטלו הדינים, אלא שמזה תבוא טובה, וטובה שיהי' בה ענין של המתקה — הרי דוקא זמן זה מתאים לשמחה, ושמחה אמיתית. והרי שמחה אמיתית קשורה עם תורת אמת, ו"גדול לימוד שמביא לידי מעשה"¹¹⁵ — עם מצוות שנצטוו בתורת אמת, הקשורים עם ה"עם" שעבודתו ותפקידו ושליחותו היא לגלות את ה"אמת הוי' לעולם"¹¹⁶, שבעוה"ז הגשמי והחומרי יראו את ה"אמת הוי'" כפי שהיא בעולם הזה. ועי"ז נעשה מ"ש לפנ"ז¹¹⁷: "הללו את ה' כל גויים שבחיהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו", שאומי הארץ יהיו מרוצים מהצלחת בני' באופן ש"גבר עלינו חסדו", ואז יאמרו בני' (עוד בימי הגלות האחרונים): "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו"¹¹⁸, שזהו"ע ההלל — ככל פרטי הענינים ד"הלל": "הלל הגדול"¹¹⁹, "הלל המצרי"¹²⁰ — הקשור עם ענין הניסים, כפי שאומרים הלל בימי חנוכה הממששים ובאים, וכפי שיאמרו כשיקויים היעוד¹⁰⁶ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות",

— וכדאיתא בזהר¹²¹ שאז יהיו ניסים כאלו שאפילו לגבי הניסים שהיו ב"ימי צאתך מארץ מצרים" יהיו באופן של "פלאות", "ניסי ניסים נעשו להם"¹²², אפילו בערך הניסים שביצי"מ —

בקרוּב ממש, כשיבוא "איש מבית דוד", "צמח שמו"¹²³, ויוציא מהגלות את כל אחד ואחת מישראל, ובניהם ובנותיהם אתם, "וכספם וזהבם אתם"¹²⁴, "בם עור ופיסח הרה ויולדת יחדיו", ו"קהל גדול ישובו הנה"¹²⁵, ובחסד, ו"שמחת עולם על ראשם"¹²⁶.

* * *

ל. דובר לעיל (ס"ז) בנוגע ל"פדה בשלום נפשי", שחז"ל מפרשים בתושבע"פ שקאי על "העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם

(121) ח"א רסא, ב. וראה פע"ח שער
 חהמ"צ פ"ו. אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז).
 (122) ע"פ לשון חז"ל — ברכות נו,
 רע"א.
 (123) זכרי' ו, יב.
 (124) ישעי' ס, ט.
 (125) ירמי' לא, ז.
 (126) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.

(115) קידושין מ, ב. וש"נ.
 (116) תהלים קיז, ב.
 (117) שם, א.
 (118) שם קיח, א.
 (119) ירושלמי פסחים פ"ה ה"ז ובקה"ע
 פ"מ.
 (120) ברכות נו, א ובפרש"י.

הציבור", שמעלה עליו הקב"ה "כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם", וכפי שמבאר הצמח צדק בפירושו ברשימות לתהלים¹²⁷, מיוסד על חידושי אגדות מהרש"א³⁶, שג' ענינים אלו הם כנגד ג' קוין תורה עבודה (ש"תפלות במקום קרבנות תיקנום"¹²⁸ — "ומתפלל עם הציבור") וגמילות חסדים¹⁵.

ומזה מובן גם בנוגע לכל אחד מישראל שצריך לצאת מה"מאסר" של הנפש הבהמית והגוף, ובנוגע לבנ"י בכלל שצריכים לצאת מ"מאסר" הגלות, ועד"ז בנוגע לאלו שצריכים לפעול בענין ד"מקרב לי" — שכדי שתהי' הפדי' "בשלום", צריכים להיות כל ג' הענינים דתורה תפלה וגמ"ח, שזהו הנשק הסודי המוזכר לעיל.

לא. ובענין זה ישנו דבר פלא — כאמור לעיל, שכדי שתהי' העבודה בנקל יותר, יש דברים שרואים גם בעיני בשר:

התביעה שמגיעה מהחיילים (לאחרי הקדמת השלילה, שלא ישלחו להם אנשים שאומרים בדיחות וליצנות או שאר ענינים שאין בהם תוכן (כנ"ל סי"ד)) היא — שישלחו להם (להבדיל) תפילין, סידורים וספרי תהלים¹²⁹.

ובכן: תפילין — הו"ע מצוות מעשיות, שהרי "הוקשה כל התורה כולה לתפילין"¹³⁰, "דאמר קרא¹³¹ והי' לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהי' תורת ה' בפיך", שמזה למדים על כל המצוות שצ"ל "מן המותר בפיך"¹³².

סידור — הו"ע התפלה, ותהלים, שהוא א' מספרי תנ"ך — הו"ע התורה.

ובנוגע לענין הצדקה — חשבתי תחילה היכן ישנו כאן ענין הצדקה, עד שתפסתי, שעצם העובדה שהם נמצאים שם, ומגינם בגופם על כל אלו שנמצאים מאחוריהם, הו"ע של צדקה בגופו, שהיא נעלית יותר מאשר צדקה בממונו, וצדקה תמידית — לא רק בשעה שהוא ער, אלא גם בשעה שהוא ישן, כיון שעצם היותו שם מטיל אימה, שלכן לא מתקרב האויב, בגלל שידוע ששם ישן פלוני בן פלוני, כך, שאפילו בשעת השינה ה"ה מקיים את ענין הצדקה בגופו.

(130) קידושין לה, א. וש"נ.

(131) בא יג, ט.

(132) שבת כח, א"ב. וש"נ.

(127) יהל אור ע' רד.

(128) ברכות כו, א"ב.

(129) ראה גם מכתב ט"ו טבת שנה זו

אג"ק חכ"ט ס"ע סט ואילך), ובהנסמן שם.

לב. אמנם, ידוע מ"ש רבינו הזקן באגה"ק¹³³ שיש "מעלה . . גדולה ונפלאה . . להיות מעשה הצדקה נעשית בפעמים רבות, וכל המרבה ה"ז משובח, ולא בפעם א' ובכת אחת, גם כי הסך הכולל אחד הוא, כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפירושו המשנה¹³⁴ . . והכל לפי רוב המעשה . . כדי לזכך את הנפש ע"י ריבוי המעשה", שעי"ז מרגילים את נפש הטבעית בעשיית המצוות; וממשיך לבאר המעלה שבדבר בפנימיות הענינים. ובנוגע לענינו:

ענין הצדקה שנעשה מצד עצם העובדה שהם נמצאים שם הוא באופן שהגוף ונפש הבהמית אינם מרגישים בזה ענין של צדקה; הוא יודע שהעמידו אותו במקום זה בגלל שהוא מגוייס, או בגלל שהתנדב לכך, אבל הוא לא מרגיש בזה ענין של צדקה.

ולכן, דבר נכון ביותר — כפי שכבר ניסו כמ"פ והיתה בזה התעוררות גדולה — שבכל מחנה ובכל גדוד ובכל פלוגה, תימצא קופה של צדקה, כך, שכל הרוצה יהי' לו מקום שבו יוכל ליתן צדקה במקומו [שהרי לא נמצאים שם עניים שיוכל ליתן להם ביד, ולכן יש צורך שהממון יצא מרשותו ויכנס לרשות של גבאי-צדקה, שאז הוא עשה את שלון], ועי"ז יהי' אצלם קיום ענין הצדקה בפשטות, באופן שהגוף ירגיש שנתן היום צדקה.

ואפילו אלו שלא יתנו — הנה כשיעברו ויראו שמונחת על השולחן או קבועה בקיר "קופה" שעלי' רשום "צדקה", הרי זה יזכיר להם על ענין הצדקה, וכיון ש"לב ישראל ער הוא"¹³⁵, בודאי תהי' לזה תוצאה, שיקיים מצות צדקה לעת מצוא, ויותר מאשר "לעת מצוא". וכך תינתן להם האפשרות שיהיו אצלם כל ג' סוגים שהם ג' קוים: תורה ותפלה וגמילות חסדים (צדקה).

לג. וכמדובר כמ"פ — שייך ענין זה לכל אחד ואחת:

ענין התפלה — שגם נשים "חייבין בתפלה, דרחמי ניהו"¹³⁶ (וע"ד לשון הגמרא¹³⁷: "נשי לא בעי חיי" — בתמי"); ועד"ז בנוגע לתורה — שגם "נשים מברכות ברכת התורה, שהרי חייבות ללמוד מצות שלהן כו'" (כפי שמביא רבינו הזקן בשו"ע¹³⁸); ובנוגע לצדקה — הרי אדרבה,

(136) ברכות כ, ב.

(137) קידושין לד, א.

(138) אר"ח סוסמ"ז. וש"נ.

(133) סכ"א.

(134) אבות פ"ג מט"ו.

(135) ראה שהש"ר פ"ה, ב (א). יל"ש שם

רמז התקפה. ועוד

כדברי הגמרא במסכת תענית¹³⁹ שהצדקה שעושה האשה פועלת יותר מאשר הצדקה שעושה האיש, כיון שהוא נותן צדקה בממונו, ואילו היא נותנת לחם או בשר וכו' שמיד מחי' נפש העני בפועל.

ועד"ז בנוגע לבנים ובנות, ועד לקטני קטנים, ובפרט בכואנו מהענין ד"הקהל את העם האנשים והנשים והטף .. למען ישמעו ולמען ילמדו .. ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת"¹⁴⁰ — שיש לחנך את הקטנים והקטנות, קטני-קטנים וקטני-קטנות בכל ג' ענינים הנ"ל, ולהעמיד עי"ז "צבאות הוי'" בשלימותם.

לד. וזה יהי' ה"אתר שלים"¹⁴¹ שבו תהי' שרוי' ברכתו של הקב"ה, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"¹⁴²,

החל מענין השלום, עליו נאמר בסיום הש"ס: "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום",

וכאשר "שלום כאן" אזי "הכל כאן"¹⁴³, וכהסיום במד"ר על מגילת אסתר: "השלום בריבוי", נוסף על כו"כ ענינים בריבוי שנימנו שם: "הטוב בריבוי .. הברכה בריבוי",

וכל זה — בריבוי גדול, עד ש"מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"¹⁴⁴, שתציף ותכסה את כל הגשמיות והחומריות והארציות, ויראו רק "מים" — "אין מים אלא תורה"¹⁴⁵, ובאופן ש"מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך"¹⁴⁶, כך, שכל אחד יתעסק עם זולתו אע"פ שחושב (ואולי כן הוא באמת) שהוא נמוך ממנו,

וע"י כולם ביחד — יקויים "ברכנו אבינו כולנו כאחד"¹⁴⁷, ובברכה בענין שנוגע במיוחד עכשיו — גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

לה. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה פדה בשלום וגו'.

* * *

(139) כג, ב.
 (140) וילך לא, יב.
 (141) ראה זח"ג צ, סע"ב.
 (142) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.
 (143) ראה תו"כ ופרשי' בחוקתי כו, ו.
 (144) ישעי' יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.
 (145) ב"ק יז, א. וש"נ.
 (146) ראה תענית ז, א. תניא פ"ד.
 (147) ברכת "שים שלום" בסף תפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.

(139) כג, ב.
 (140) וילך לא, יב.
 (141) ראה זח"ג צ, סע"ב.
 (142) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.
 (143) ראה תו"כ ופרשי' בחוקתי כו, ו.
 (144) ישעי' יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.
 (145) ב"ק יז, א. וש"נ.
 (146) ראה תענית ז, א. תניא פ"ד.
 (147) ברכת "שים שלום" בסף תפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.

הוספה

א

בי"ה. כז' כסלו תשט"ז
ברוקלין

הו"ח אי"א נו"נ כו'
מוה' ישראל יהודא שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, מבשר טוב, אשר התחיל ללמוד ברבים ספר התניא
קדישא.

הנה יה"ר שיהי' בהצלחה ויפעול בהשומעים ועאכו"כ בהלומד לפניהם,
וכבר ידוע מאמר רז"ל הבא לטהר מסייעין אותו. ובפרט שזה עתה באנו מיום
הבהיר י"ט כסלו ר"ה לחסידות, אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן
לנו, וכבר ידוע פסק ביי"ד של מעלה, אשר בגלל המסי"נ – של רבנו הזקן –
על תורת החסידות, הנה פסקו – בביי"ד של מעלה – אשר בכל ענין של תורה
יראת שמים ומדות טובות תהי' יד מקושריו והולכי בעקבותיו על העליונה.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון הקי' של כ"ק
מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

בברכה לבשו"ט

מ. שניאורסאהן

א

מצילום האגרת. נדפסה בתשורה (סלונים, תשנ"ט).
מוה' ישראל יהודא: לוי, כחב"ד. אגרות נוספות אליו – אג"ק חי"ד אגרת ד'תתקמד,
ובהנסמן בהערות שם.

מאמר רז"ל הבא לטהר מסייעין אותו: שבת קד, א. וש"נ.
פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו: לשון כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע – "היום
יום" בתחלתו. מבוא לקונטרס ומעין ע' 17. אג"ק שלו ח"א אגרת קי (ע' רנט).
פסק ביי"ד של מעלה כו': ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד אגרת אי' (ס"ע רסד ואילך).
וש"נ.

ב

בי"ה. חי תשרי תשי"ז
ברוקלין

הווי"ח אי"א נו"נ כו'
מוהי יקיר
מוהי יצחק
מוהי דוב
מוהי ברוך
מוהי משה
מוהי אברהם ישכר
מוהי אפרים
מוהי אלי
מוהי נח
מוהי נתן
הי עליהם יחיו

שלום וברכה!

נעם לי להודע מהרה"ג ווי"ח אי"א נו"נ רב פעלים ובעל מרץ מוהי נפתלי שליט"א מקביעות שיעור בלימוד ספר תניא קדישא מכ"ק אדמו"ר הזקן, ויהי רצון אשר ילך הלימוד ויתרחב הן בכמות (מספר המשתתפים) והן באיכות, וידועה הבטחת תוה"ק יגעת ומצאת.

ויקוים ג"כ מאמר רז"ל בהנוגע לכל חלקי תורתנו הקי', ולימוד החסידות בכלל זה כמובן, אשר גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, הוספה במעשי האדם להוסיף בו פנימיות וחיות ע"י לימוד פנימיות התורה,

ולמעשה נותן התורה אשר הבטיחנו ע"י משה רעיא מהימנא, אשר בלימוד פנימיות התורה יפקון בני ישראל מגלותא ברחמים (זהר פ' נשא קכ"ד ע"ב), בגאולתנו האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

בכבוד ובברכת חתימה וגמר חתימה טובה לכאו"א הוא ובי"ב שיחיו.

ב

מוהי נפתלי: גלוסקין, רמת השרון. ראה גם אגרת אליו — לקמן אגרת הבאה.
הבטחת תוה"ק יגעת ומצאת: מגילה ו, ריש ע"ב.
מאמר רז"ל... גדול תלמוד שמביא לידי מעשה: קידושין מ, ב. וש"נ.

ג

בי"ה. חיי כסלו תשי"ז
ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה' נפתלי שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מז' כסלו.

מטובו לפרוש בשלום כל המשתתפים בהשיעור דלימוד ספר התניא מבעל
השמחה, ותקותי שמאז קבלת מכתבי הקודם נתקיימה בקשתי ואיחולי
להרחבת הלימוד בכמות ובאיכות, ובהנוגע למעשה, וככתוב שם.

וביום הבהיר יום גאולתנו ופדות נפשנו אשר אור וחיות נפשנו ניתן לנו,
כאגרת הידועה מכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ונתבאר ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר –
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע – יה"ר שזכות בעל השמחה יעמוד לכל אחד
מהמשתתפים בהשיעור הוא ובי"ב שיחיו להמצטרך להם בגשמיות וברוחניות,
והעומדים בראשיהם לוקחים חלק בראש כמרו"ל.

כבוד ובברכת חג הגאולה.

הפ"נ של כת"ר בעתו נתקבל. וכמדומה נתאשר מכבר.

ג

מוה' נפתלי: גלוסקין, רמת השרון. אגרות נוספות אליו – אג"ק ח"ב אגרת שנה. חייז
אגרת וירכה, ובהנסמן בהערות שם. וראה גם אג"ק חט"ז אגרת ה'תתכ.
מכתבי הקודם: לעיל אגרת הקודמת.

כאגרת הידועה מכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב: "היום יום" בתחלתו. מבוא לקונטרס ומעין ע' 17.
אג"ק שלו ח"א אגרת קי (ע' רנט).

ונתבאר ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר: ראה סה"מ תשי"ז ע' 106 ואילך (נדפס לאח"ז באג"ק שלו
ח"א אגרת שז – ע' תקמט ואילך). ובכ"מ.

והעומדים בראשיהם לוקחים חלק בראש כמרו"ל: ראה יומא יד, א (במשנה). וראה גם אוה"ת
בראשית (כרך ג) תקנט, סע"א. אג"ק ח"ד אגרת התקפב (ס"ע רנג). ובכ"מ.

ד

בייה, כ"ט אייר תשי"ז
ברוקלין

האברך זוסיא שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ב אייר. בו שואל איך יש להסביר מקומות מסוימים בספר התניא בשיעור שלומד בשביל תלמידים הרחוקים לעת עתה מחסידות וכו'.

והנה שאלה כהנ"ל לא חדשה היא ולא רק בהנוגע לספר התניא כי אם לשאר חלקי תוה"ק תורת חיים, ויתיעץ בהנ"ל עם אנ"ש אשר בסביבתם אותם הלומדים ברבים והם ייעצוהו מתאים לנסינם בזה, שהרי אין חכם כבעל נסיון.

... בטח משתתף גם בשאר פעולות צעירי אגו"ח.

בברכה לבשו"ט ובברכת החג.

ד

האברך זוסיא: פאָזנער, לוד. אגרת נוספת אליו — אג"ק חט"ז אגרת ה'תתקד. אין חכם כבעל נסיון: עקדת יצחק פ' נח שי"ד (ד"ה [הקדמה] השלישית). מעבר יבק מ"ב (שפת אמת) ספי"ב.

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת ר' **יעקב** ב"ר **אורי ניסן** ע"ה – נפטר כ"ג חשון, ה'תשמ"ז
הרה"ח הרה"ת ר' **אורי ניסן** ב"ר **משה יהודה ליב** ע"ה – נפטר י' טבת, ה'תשכ"ז
מרת **אסתר פריידא** בת ר' **יעקב** ע"ה – נפטרה ו' אלול, ה'תשכ"ז
הרה"ח הרה"ת ר' **עזריאל שלום חיים ברוך** ב"ר **שלמה זלמן** ע"ה – נפטר י"א תשרי, ה'תשי"ז
מרת **לאה** בת ר' **אברהם** ע"ה – נפטרה כ"ז כסלו, ה'תרצ"א
הרה"ח הרה"ת ר' **דוב יהודה** בת ר' **מאיר שמריהו** ע"ה – נפטר ו' תשרי ה'תשל"א
מרת **שרה שאשא** בת ר' **חיים גרשון** ע"ה – נפטרה ב' אדר ה'תשס"א
הרה"ת ר' **פסח חיים** ב"ר **דוד** ע"ה – נפטר ה' אייר ה'תשס"ב
מרת **מרים** בת ר' **מרדכי הכהן** ע"ה – נפטרה ט"ז טבת תשל"א

לזכות

הרה"ח הרה"ת ר' **מאיר מנחם מענדל** בן **חי' אמינה שושנה**
זוגתו מרת **שרה** בת **פריידא באבע מאלע**
בניהם ובנותיהם
אסתר בת **שרה**, **דבורה לאה** בת **שרה**, **יעקב** בן **שרה**,
מרים בת **שרה**, **מושקא** בת **שרה**, **רבקה** בת **שרה**, **שלום דב** בער בן **שרה**
שיחיו לאורך ימים ושנים טובות ובריאות
להצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו בטוב הנראה והנגלה בגשמיות וברוחניות
ולנחת רוח יהודי חסידותי מתוך שמחה וטוב לבב

ולזכות

מרת **פריידא באבע מאלע** בת **לאה**
הרה"ח הרה"ת ר' **יצחק** בן **מרים**
מרת **חי' אמינה שושנה** בת **שרה שאשא**
לאורך ימים ושנים טובות מתוך בריאות הנכונה
ונח"ר חסידי אמיתי מכל יו"ח בגשמיות וברוחניות